ZORUNLU DENETİM FİRMASI ROTASYONUNUN BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

THE EFFECT OF MANDATORY AUDIT FIRM ROTATION ON INDEPENDENT AUDIT QUALITY: A LITERATURE REVIEW

Ayşe KAYA, Turgut ÇÜRÜK

52

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl: 2025 Cilt: 34 No: 2 Sayfa: 912-924
https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil

DOI: 10.35379/cusosbil.1619834

Geliş Recieved: **17.01.2025**
Kabul Accepted **12.05.2025**

ZORUNLU DENETİM FİRMASI ROTASYONUNUN BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ [1]

THE EFFECT OF MANDATORY AUDIT FIRM ROTATION ON INDEPENDENT AUDIT QUALITY: A LITERATURE REVIEW

Anahtar Kelimeler:
Denetim,
Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu,
Denetim Kalitesi.

Keywords:
Audit,
Mandatory Audit Firm Rotation,
Audit Quality.

Ayşe KAYA [2], Turgut ÇÜRÜK [3]

ÖZ

Finansal skandalların ardından denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesine olan güvenin artması amacıyla 2002 yılında Sarbanes-Oxley Yasası (SOX) ile önerilen zorunlu rotasyon uygulaması gündeme gelmiştir. Bu uygulama akademik dünyada geniş bir şekilde araştırılmış, farklı ülkelerdeki örnekler, çeşitli rotasyon koşulları ve çok sayıda değişken üzerinden denetim kalitesine etkileri incelenmiştir. Birçok teorik ve ampirik çalışma, uygulamanın etkilerini farklı sektörler ve ülkeler açısından analiz ederken, zorunlu rotasyonun fayda maliyet dengesi üzerine farklı görüşler sunmuştur. Bu çalışmanın amacı, zorunlu denetim firması rotasyonu ile ilgili literatürde yer alan söz konusu çalışmaların toplu bir özetini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, literatürde yer alan 29 akademik (teorik ve ampirik) çalışma, zorunlu denetim firması rotasyonunun bağımsız denetim kalitesine etkisi konusundaki bulgular açısından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede, literatürde zorunlu denetim firması rotasyonunun uygulanıp uygulanmaması, maliyetleri ve süresi gibi konularda birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, zorunlu denetim firması rotasyonunun fayda ve maliyet açısından değerlendirilebilmesi için kapsamlı ampirik çalışmalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır.

ABSTRACT

After the financial scandals, the mandatory audit firm rotation proposed by the Sarbanes-Oxley Act (SOX) of 2002 has become a prominent topic in order to increase auditor independence and restore confidence in audit quality. This practice has been extensively researched in the academic literature, with numerous theoretical and empirical studies exploring its implications across different countries, sectors, and regulatory conditions. Many theoretical and empirical studies have analysed the effects of the practice in terms of different sectors and countries, and have presented different views on the cost-benefit balance of mandatory rotation. The purpose of this study is to present a comprehensive synthesis of the academic literature on mandatory audit firm rotation. In this context, 29 academic studies in the literature were evaluated in terms of their findings about the effect of mandatory audit firm rotation on independent audit quality. The evaluation reveals conflicting results regarding the implementation, duration, and associated costs of audit firm rotation. Furthermore, the literature highlights the need for more extensive empirical research to better assess the benefits and costs of mandatory rotation policies.

[1] Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalında kabul edilen ve danışmanlığını Prof. Dr. Turgut ÇÜRÜK'ün yapmış olduğu "Denetim Firması ve Denetçi Rotasyonunun Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: BIST Şirketlerine Yönelik Bir Uygulama" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

[2] Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Kozan İşletme Fakültesi, akaya@cu.edu.tr, ORCID: 0009-0008-6152-9043

[3] Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, tcuruk@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4652-4080

Alıntılamak için/Cite as: Kaya A. ve Çürük T. (2025) Zorunlu Denetim Firması Rotasyonunun Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: Literatür Değerlendirmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34 (2), 912-924

GİRİŞ

Finansal skandalların denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesine yönelik endişeleri artırmasından dolayı, birçok ülke ve düzenleyici kuruluş çeşitli önlemler geliştirmiştir. Bu kapsamda, ABD'de 2002 yılında yayımlanan Sarbanes-Oxley Yasası, özellikle denetçi ve müşteri işletme arasındaki uzun süreli yakın ilişkilerin sorunlara yol açtığını belirtmiş ve bu ilişkilere sınır getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yasada, denetçi bağımsızlığını korumak amacıyla belirli bir sürenin ardından denetçi-müşteri ilişkisinin sona erdirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. SOX Yasası'nın getirdiği düzenlemeler farklı ülkelerde çeşitli şekillerde uygulanmıştır. Örneğin, İtalya, Brezilya ve Pakistan gibi ülkeler denetim firmasının rotasyonunu benimsemişken; ABD, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler yalnızca denetçi rotasyonunu uygulamıştır. Türkiye, Çin, Hindistan, Polonya ve Singapur gibi ülkelerde ise hem denetim firması hem de denetçi rotasyonu tercih edilmiştir (Lennox, 2014, s. 90-95).

Rotasyonun süresi de ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin, Almanya'da 7 yılda bir, Çin'de 5 yılda bir, İtalya'da 3 yıllık dönemlerle toplamda 9 yılda bir, Polonya'da ise 5 yılda bir uygulanmaktadır. Bu farklılıklar, rotasyon uygulamalarının ülkelerin düzenleyici yaklaşımlarına ve finansal sistemlerinin ihtiyaçlarına göre şekillendiğini göstermektedir. Bu uygulamalar, denetim süreçlerini daha şeffaf hale getirme ve denetim kalitesini artırma yaklaşımıyla geliştirilmiştir (Doğan, 2016, s. 8).

Ülkeler arasındaki söz konusu düzenleme farklılıkları, rotasyonun denetim kalitesine etkisiyle ilgili tartışmaları da gündeme getirmiştir. Literatürde denetim kalitesi genellikle fiili denetim kalitesi yerine algılanan denetim kalitesi üzerinden dolaylı olarak ölçülmektedir (Dang, 2004, s. 6). Denetim kalitesinin göstergesi olarak birçok araştırmacı, tahakkuk miktarları ve bunların içindeki ihtiyari tahakkuklar, işletme büyüklüğü, denetim firmalarının görev süresi, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşü, finansal başarısızlık olasılığı, finansal raporların yayınlanmasındaki gecikme süreleri, denetim saatleri, denetim ücretleri, denetim görüşleri gibi değişkenleri kullanmıştır.

Rotasyona ilişkin düzenlemelerin farklılığı ve denetim kalitesi göstergelerinin fazlalığı literatürde çeşitli eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu eleştiriler, çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Bunlar arasında, rotasyon ortamında gerçekleştirilmeyen çalışmaların rotasyon uygulaması gibi yorumlanması, denetim kalitesi göstergelerinin temsil yeteneklerinin tartışılması, denetim sürelerini dikkate alan çalışmaların rotasyon uygulaması olarak yorumlanması, denetim maliyetlerinin sadece denetimin ilk yılları ile sınırlandırılması, denetim firması rotasyonunun denetçi rotasyonu ile aynı kabul edilmesi yer almaktadır. Bu nedenle, rotasyonun denetim kalitesine etkisinin belirlenebilmesi için hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki çalışmalara odaklanılması önemlidir. Bu çalışmalardan elde edilecek bulgular, denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisinin olup olmadığı konusunda doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Bu açıdan, bu çalışmanın amacı, bağımsız denetimde zorunlu denetim firması rotasyonu uygulamasını dikkate alarak, rotasyonun denetim kalitesine etkisi konusunda literatürde yer alan tartışmaların incelenerek zorunlu denetim firması rotasyonu konusunda literatürün toplu bir özetini sunmaktır. Bu doğrultuda, girişi takip eden birinci bölümde, bağımsız denetimde zorunlu rotasyon ile ilgili temel açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde, zorunlu denetim firması rotasyonuyla ilgili uluslararası çalışmalar, üçüncü bölümde ise Türkiye'deki çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde, literatürdeki araştırmaların bulguları ve sınırları değerlendirilerek çalışma tamamlanmıştır.

Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu ve Bağımsız Denetim Kalitesi İlişkisi

2000'li yıllardan itibaren özellikle ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinde ardı ardına yaşanan finansal skandallar, ekonomik piyasalara olan güveni ciddi şekilde sarsmıştır. Bu skandalların tekrarını engellemek amacıyla ABD, kapsamlı reformlar başlatarak 2002 yılında Sarbanes-Oxley Yasası'nı (SOX) yürürlüğe koymuştur. Yasanın ikinci ana başlığı, denetçi bağımsızlığının sağlanması ve korunması gerekçesiyle rotasyon kuralını getirmiştir. Böylece, SOX Yasası ile birlikte rotasyon kavramı denetim literatürüne girmiştir. Yasaya göre zorunlu rotasyon,

bağımsız denetçilerin bir şirkette üstlenmiş oldukları denetim faaliyetlerinin belirli bir sürenin ardından sınırlandırılmasını ifade etmektedir (SOX Act, Title 2, Sec. 207, Library of Congress, 2002). Benzer şekilde, denetçinin bağımsızlığını korumak amacıyla Avrupa Birliği (AB) tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmüş ve 2006 yılında 8. Direktif ile 2010 yılında Yeşil Kitap yayınlanmıştır. ABD ve AB'nin gerçekleştirdiği düzenlemeler denetçi rotasyonunu vurgulamaktadır. Ancak, birçok ülkede denetçi rotasyonunun yanı sıra denetim firması rotasyonunun da uygulanmasından dolayı, zorunlu rotasyon iki düzeyde gerçekleşmektedir. Zorunlu denetim firması rotasyonu, denetim firması ile denetlenen işletme arasındaki uzun süreli iş ilişkilerinden doğabilecek çıkar çatışmalarının önlenmesi ve denetçi bağımsızlığını koruyarak denetim kalitesinin artırılması amacıyla, belirli aralıklarla denetim firmasının değiştirilmesini ifade etmektedir (Yalçın, 2018/2).

Diğer taraftan, ABD'deki düzenleyici organlar tarafından yayımlanan Metcalf Raporu, Cohen Komisyonu Raporu, Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü Raporu, ABD Genel Muhasebe Ofisi Raporu ve Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu Raporu gibi raporlarda, zorunlu denetim firması rotasyonuyla ilgili değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir. Söz konusu raporlarda, zorunlu denetim firması rotasyonunun faydasına kıyasla maliyetlerinin daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Konuya dair mevcut tartışmaların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla, çalışmanın sonraki kısmında zorunlu denetim firması rotasyonuna ilişkin ulusal ve uluslararası araştırmalar detaylı bir şekilde ele alınmış ve bulgular değerlendirilmiştir.

Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu-Denetim Kalitesi İlişkine Yönelik Uluslararası Çalışmalar

Zorunlu denetim firması rotasyonu, yasal düzenlemelerle bir işletmenin uzun süre aynı denetim firması tarafından denetlenmesini önlemek amacıyla denetim firmasının değiştirilmesini zorunlu kılan bir uygulamadır. Bazı durumlarda denetçi rotasyonunun tespit edilememesi, denetçinin değişmiş olmasına rağmen denetim ekibinin değişmemesi gibi durumlardan dolayı denetim firması rotasyonu denetçi rotasyonu ile birlikte veya bağımsız olarak uygulanmaktadır. Ayrıca, denetim firması rotasyonu durumunda denetçi rotasyonu da kendiliğinden gerçekleşmektedir. Bu kapsamda, zorunlu denetim firması rotasyonu ve denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen uluslararası akademik çalışmalar aşağıda özetlenmiş ve Tablo 1'de listelenmiştir.

Lennox (2007), literatür taramasına dayalı olarak, zorunlu denetim firması rotasyonu konusundaki araştırmaları ve farklı ülke uygulamalarını ele almıştır. Çalışmada, bu ülkelerdeki araştırmaların net sonuçlarının sunulmadığı ve bunun dışsal faktörlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Ayrıca, denetçi isimlerinin açık bir şekilde belirtilmesi ve halka açık şirketler için rotasyonun zorunlu hale getirilmesinden önce olası sonuçların ayrıntılı olarak değerlendirilmesi önerilmiştir.

Literatür taraması niteliğindeki bir diğer çalışmada Carrera ve ark. (2007), İspanya'da önce zorunlu olup sonra kaldırılan denetim firması rotasyonunu incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, zorunlu denetim firması rotasyonunun faydalı olmadığı ve denetim firması rotasyonuna denetçilerin hiçbir aşamada zorlanmadıkları belirtilmiştir.

Kaplan ve Mauldin (2008) çalışmalarında, yatırımcıların bağımsızlık algıları üzerine zorunlu denetim firması ve denetçi rotasyonunun etkisini analiz etmiştir. Çalışmada, her iki düzeyde gerçekleşen rotasyonun yatırımcıların bağımsızlık algılarına herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Avustralya örnekleminde denetim kalitesi üzerine zorunlu denetim firması rotasyonunun etkisini araştıran Jackson ve ark. (2008), denetim kalitesi göstergesi olarak literatürde de sık sık kullanılan ihtiyari tahakkuklar ve işletmenin sürekliliği hakkındaki belirsizlik (GCO) görüşü gibi değişkenleri kullanmıştır. Analizler sonucunda, zorunlu denetim firması rotasyonu ile denetim kalitesi arasında olumlu bir ilişki bulunamamıştır. Denetçilerin işletmenin sürekliliği hakkındaki belirsizlik görüşü verme ihtimali zorunlu denetim firması rotasyonuyla birlikte azalmıştır. Ayrıca, zorunlu denetim firması rotasyonunun algılanan denetim kalitesinin arttırılmasında etkili olabileceği ifade edilmiştir.

Amerika'da Bamber ve Bamber (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, farklı düzeylerde gerçekleşen zorunlu rotasyonun denetim kalitesine etkisiyle ilgili literatür değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda zorunlu denetim firması rotasyonunun, zorunlu denetçi rotasyonuna kıyasla maliyet ve fayda açısından daha fazla etki yarattığı ifade edilmiştir. Bu iki sürecin maliyetinin ve faydasının farklı olmasından dolayı, denetim kalitesine olan etkileri net bir şekilde tespit edilememiştir.

Ruiz-Barbadillo ve ark. (2009), İspanya'da zorunlu denetim firması rotasyonunun denetçi bağımsızlığına etkisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışmada denetçi bağımsızlığı, işletmenin sürekliliğiyle ilgili belirsizlik içeren görüş yayınlama olasılığıyla ölçülmüştür. Regresyon analizi sonuçları, zorunlu denetim firması rotasyonunun işletmenin sürekliliği hakkında belirsizlik içeren görüş yayınlama olasılığını olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir.

Kore'de Kwon ve ark. (2010), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim saatleri, ücretleri ve kalitesi üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, bağımlı değişken olarak denetim kalitesi Düzeltilmiş Jones Modeli ile hesaplanan ihtiyari tahakkuklarla değerlendirilmiştir. Denetim firması rotasyonunun 2006 yılında zorunlu hale gelmesiyle denetim saatleri ve ücretlerinde artış yaşanırken, denetim kalitesinde kayda değer bir değişiklik meydana gelmemiştir. Ayrıca, zorunlu rotasyon uygulaması işletme ve denetim firmasının maliyetlerinde artışa sebep olmuştur.

Firth ve ark. (2012), Çin'de farklı düzeylerdeki (denetim firması/denetçi rotasyonu) ve yapılardaki (gönüllü/ zorunlu rotasyon) rotasyon-denetim kalitesi ilişkisini analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre, denetim firmalarını gönüllü değiştiren işletmelerin, zorunlu olarak değiştiren işletmelere kıyasla, olumlu görüş dışında denetim görüşü alma ihtimali daha yüksektir. Bununla birlikte, zorunlu denetim firması rotasyonu ile denetim kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

İtalya, Brezilya ve Güney Kore örnekleminde Harris ve Whisenant (2012) tarafından yapılan çalışmada, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonuçları, denetim firmasının zorunlu rotasyonunun denetim kalitesine olumlu yönde katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Lantau ve Ertman (2012), Avrupa Komisyonu Raporu ve ilgili literatürü ele alarak, zorunlu denetim firması rotasyonunu denetim kalitesi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, bu uygulamanın avantajlarının fazla olmaması ve denetimin kalitesini arttırmamasından dolayı desteklenmediği belirtilmiştir.

Casterella ve Johnston (2013), zorunlu denetim firması rotasyonunun avantajı ve dezavantajlarının değerlendirilmesi amacıyla 2001-2013 yılına ait literatürü incelemiştir. İnceleme sonucunda, bu uygulamaya karşı olanların müşteriyle ilgili bilgi eksikliğine yol açacağını; destekleyenlerin ise uzun süreli denetçi-müşteri ilişkisinin denetim başarısını artıracağını savunduğu tespit edilmiştir. Ancak, yine de, zorunlu rotasyonun avantaj ve dezavantajlarına ilişkin kesin bir sonuca ulaşılamamıştır.

Ewelt-Knauer ve ark. (2013), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi ve denetçi bağımsızlığı üzerine etkisini ele alan literatürü incelemiş ve bu konuda yeterli kanıta ulaşamamıştır. Bu nedenle, düzenleyici otoritelerin bir politika uygulamadan önce, zorunlu rotasyonun uzun vadeli hedeflerini ayrıntılarıyla ele alması gerektiği vurgulanmıştır. Denetim kalitesini artırmaya yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu da vurgulanmıştır.

Güney Kore'de Kwon ve ark. (2014), denetim firması rotasyonunun yasal zorunluluğundan sonra denetim kalitesi ve ücretinin durumunu ele almışlardır. Analiz sonucunda, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim ücretlerine kıyasla denetim kalitesine daha az etkisi olmuştur. Ayrıca, zorunlu rotasyonun ardından denetim saatlerinde bir artış gözlenmiştir.

Said ve Khasharmeh (2014), Bahreyn'deki denetim firmalarının zorunlu rotasyona yönelik algılarını incelemiştir. Anket sonuçları, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim maliyetleriyle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, bu uygulamanın gerçek denetim kalitesinden çok algılanan denetim kalitesiyle bağlantılı olduğu vurgulanmıştır.

Tez çalışmasında zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkisini inceleyen Sotirios (2014), ABD örnekleminde 2002-2014 dönemine ilişkin

verileri kullanmıştır. Çalışma sonucunda, söz konusu etkinin olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir.

Cameran ve ark. (2015), İtalya'da zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi, ücretleri ve saatleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Analiz sonucunda, zorunlu rotasyondan önceki son yılda denetim için daha az çaba harcanmasına rağmen, denetim ücretlerinin beklenenden yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca, zorunlu rotasyondan sonraki ilk yılda, yeni denetim firması daha fazla denetim saati harcamasına rağmen denetim maliyetleri düşmüştür. İkinci yılda ise denetim maliyetlerinin arttığı gözlenmiştir. Bu durum, zorunlu denetim firması rotasyonunun maliyetleriyle ilgili belirsizliği ortaya koymuştur. Denetim kalitesi, zorunlu rotasyondan sonraki ilk üç yıllık süreçte, diğer yıllara göre daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Bu çalışmada, zorunlu denetim firması rotasyonu olumsuz sonuçlarından dolayı İtalya örnekleminde desteklenmemiştir.

Kim ve ark. (2015), zorunlu ve gönüllü denetim firması rotasyonu ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi Kore örnekleminde analiz etmiştir. En küçük kareler regresyon analizi sonuçlarına göre, gönüllü denetim firması rotasyonu ile karşılaştırıldığında, zorunlu denetim firması rotasyonu ardından yeni denetleyicilerin mali olarak başarısız durumda olan işletmelere süreklilikle ilgili belirsizlik içeren denetim görüşü verme olasılığının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, zorunlu rotasyon durumunda, gönüllü rotasyona kıyasla, daha düşük seviyede ihtiyari tahakkuk ve daha yüksek tahakkuk kalitesi ortaya çıkmıştır. Zorunlu denetim firması rotasyonu, gönüllü rotasyona kıyasla, denetim kalitesini daha fazla artırmıştır.

İtalya örnekleminde gerçekleştirdikleri çalışmada Cameran ve ark. (2016), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma, Milan Borsası'nda işlem gören finansal olmayan firmalara ait 1985-2004 dönemine ilişkin verileri temel almıştır. Regresyon analizi sonuçları, muhasebe muhafazakârlığının artmasıyla birlikte denetim kalitesinin de yükseldiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, çalışmada zorunlu rotasyon sürecinin son üç yılı içerisinde denetçilerin daha muhafazakâr bir yaklaşım sergiledikleri belirlenmiştir.

Choi ve ark. (2017), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesine etkilerini araştırdıkları çalışmalarında, işletmeleri gönüllü denetim firması rotasyonu uygulayanlar, bir önceki yıl zorunlu denetim firması rotasyonu uygulayanlar ve belirli bir dönemde zorunlu denetçi rotasyonu uygulayanlar olmak üzere üç farklı grupta incelemiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu, buna karşılık zorunlu denetçi rotasyonunun denetim kalitesine olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca, dört büyük denetim firmasının, diğer denetim firmalarına kıyasla daha düşük seviyede ihtiyari tahakkuklara sahip olması nedeniyle denetim kalitesinde daha iyi bir performans sergilediği tespit edilmiştir. Çalışmada, denetim görev süresinin uzamasının da denetim kalitesini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kingstone ve ark. (2017), Zimbabve'de yaptıkları çalışmada, zorunlu denetim firması rotasyonu ile denetim süresinin denetim kalitesine etkilerini anket uygulamaları ve literatür incelemesi yoluyla değerlendirmiştir. Çalışma sonuçları, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesiyle güçlü bir pozitif ilişkiye sahip olduğunu, buna karşın uzun denetim süresinin denetim kalitesini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Fathi ve Rashed (2021), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesine etkilerini Mısır'da dört büyük ve diğer denetim firmalarında görev yapan 239 denetçiye yönelik bir anket çalışmasıyla incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetçi bağımsızlığını ve mesleki şüpheciliği artırdığı tespit edilmiştir. Ancak, denetim firması rotasyonunun müşteriye özgü bilgi birikimini ortadan kaldırdığı da vurgulanmıştır.

Friedrich ve ark. (2023) çalışmasında, zorunlu denetim firması rotasyonunun Almanya'daki etkilerini analiz etmiştir. Araştırmanın sonuçları, zorunlu denetim firması rotasyonunun ve denetçi görev süresinin denetim kalitesi üzerindeki etkisini analiz eden bazı araştırma bulgularıyla çelişmektedir. Analiz sonucunda, zorunlu rotasyondan sonraki ilk yıllarda ihtiyari tahakkuklar, anormal işletme sermayesi tahakkukları ve toplam tahakkuklarda azalma meydana geldiği tespit edilmiştir.

Hassanpour (2024) çalışmasında, Pearson'ın doğrusal tork modelini kullanarak Tahran Borsası'nda listelenen şirketlerde denetim firması rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkinliğini araştırmıştır. Çalışmanın amacına ulaşmak için, 2016-2021 döneminde Tahran Borsası'nda işlem gören 90 şirkete ait 630 şirket/yıl verisi kullanılmıştır. İstatistiksel analiz sonuçları, denetim firmasının zorunlu rotasyonu ile denetim kalitesi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yapılan araştırma, "denetim kalitesi" faktörünün varyans katsayısının, zorunlu rotasyona tabi olan işletme sahipleri için rakip grubuna veya zorunlu rotasyona tabi olmayan işletme sahiplerine kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Tablo 1. Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu-Denetim Kalitesi İlişkine Yönelik Uluslararası Çalışmalar

Çalışma	**Yıl**	Ülke	**D. Kalitesi Ölçütü**	**Araştırma Bulguları**	
				Önemli Bulunan Bağımsız Değişkenler	**Rotasyonun Etkisi**
Kaplan ve Mualdin	2008	Genel	Anket	Yok	Yoktur
Jackson ve ark.	2008	Avustralya	İhtiyari tahakkuklar ve GCO görüşü	İşletmenin finansal riski, kaldıraç oranı	Vardır
Ruiz-Barbadillo ve ark.	2009	İspanya	GCO görüşü yayınlama olasılığı	Denetim firması büyüklüğü, Zmijewski (1984)'nin katsayıları kullanılarak hesaplanan başarısızlık olasılığı, işletmenin son iki yılın herhangi birinde zarar raporlaması durumu	Vardır
Kwon ve ark.	2010	Kore	İhtiyari tahakkuklar	Denetin firması büyüklüğü, GCO denetim raporu hazırlanması durumu	Yoktur
Firth ve ark.	2012	Çin	Denetim görüşü türü	Finansal kaldıraç oranı, alacaklar/ toplam varlıklar oranı, stoklar/ toplam varlıklar, (faaliyetlerden elde edilen gelir-diğer faaliyetlerden elde edilen gelir)/toplam varlıklar, firmanın kar/zarar durumu, denetim görüşünde değişiklik olması durumu, sermaye artırımında bulunma durumu, firmanın halka arzından itibaren geçen yıl sayısı	Belli değil
Kwon ve ark.	2014	Güney Kore	İhtiyari tahakkuklar	Toplam aktif, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı, kaldıraç oranı, işletmenin aynı denetim firması tarafından denetlendiği yıl sayısı	Vardır
Said ve Khasharmeh	2014	Bahreyn	Anket	Yok	Vardır

Sotirios	2014	ABD	Material weakness (maddi zayıflık durumu)	Yabancı işlemlerden elde edilen gelir, defter değeri, piyasa değeri, aktif karlılığı, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışları/toplam aktif	Vardır
Cameran ve ark.	2015	İtalya	Denetim ücretleri, saatleri ve anormal çalışma sermayesi tahakkukları	Yönetim kurulu başkanı ve genel müdürün aynı kişi olması durumu	Vardır
Kim ve ark.	2015	Kore	İhtiyari tahakkuklar ve GCO görüşü alma durumu	İşletme büyüklüğü, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı, piyasa değeri, kaldıraç oranı, dört büyük denetim firması tarafından denetlenme durumu, satışlar	Vardır
Bronson ve ark.	2016	İtalya, Brezilya ve Güney Kore	İhtiyari tahakkuklar	Net kar, faaliyetlerden nakit akışları	Vardır
Cameran ve ark.	2016	İtalya	Anormal işletme sermayesi tahakkukları	İşletme büyüklüğü, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı, aktif karlılığı, önceki yılda zarar raporlanması, firmanın t yılında halka arz edilme durumu, en büyük hissedarın oy haklarının >%50 olması	Vardır
Choi ve ark.	2017	Güney Kore	İhtiyari tahakkuklar	İşletme büyüklüğü, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı, piyasa değeri/defter değeri, aktif karlılığı, işletmenin kar/zarar durumu	Vardır
Kingstone ve ark.	2017	Zimbabve	Anket	Yok	Vardır
Fathi ve Rashed	2021	Mısır	Anket	Yok	Vardır
Friedrich ve ark.	2023	Almanya	İhtiyari tahakkuklar	Aktif karlılığı, işletmenin zarar durumu, vb. gibi	Vardır
Hassanpour	2024	İran	Bağımsız denetçi değişikliği	Aktif büyüklüğü, işletmenin faaliyetlerine başlamasından itibaren geçen yıl sayısı, finansal kaldıraç oranı, sektördeki payı, gelecekteki yatırım fırsatları	Vardır

Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu-Denetim Kalitesi İlişkine Yönelik Ulusal Çalışmalar

Zorunlu denetim firması rotasyonunun bağımsız denetim kalitesine etkileri üzerine ulusal düzeyde yapılan ampirik çalışmalar, uluslararası literatürdeki kadar yaygın değildir. Türkiye örneklemindeki araştırmaların çoğunlukla literatür incelemelerine dayandığı ve ampirik çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir.

Tuan (2015), çalışmasında Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeler çerçevesinde Türkiye'deki zorunlu rotasyon uygulamalarını ve Avrupa Parlamentosu tarafından alınan kararlarla AB'deki zorunlu rotasyon politikalarını ele alarak, konuyla ilgili literatürdeki tartışmaları değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, zorunlu rotasyonun denetçi bağımsızlığını ve denetim maliyetlerini artırdığı belirtilmiştir. Ancak, bu uygulamanın denetim kalitesine ve denetim sektöründeki rekabete etkisi konusunda net bir bulguya ulaşılamamıştır. Çalışmada ayrıca, müşteriye özgü bilgi birikimi kaybını önlemek ve denetim firmalarının etkin bir şekilde denetlenmesini sağlamak için, denetçi ile denetim komitesi arasında işbirliği ve koordinasyonun önemine dikkat çekilmiştir.

Doğan (2016) çalışmasında, dünyadaki zorunlu rotasyon uygulamalarını ve bu konudaki tartışmaları ele almıştır. Araştırma sonucunda, zorunlu rotasyon tartışmalarının ağırlıklı olarak denetçi rotasyonundan ziyade denetim firması rotasyonuna odaklandığı belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca, rotasyon kapsamındaki işletmeler ve rotasyon sürelerinin ülkeler arasında farklılık gösterdiği vurgulanmıştır. Zorunlu rotasyonun, denetçi bağımsızlığını, denetim kalitesini ve rekabeti artıracağı, aynı zamanda denetime yeni bir bakış açısı getireceği savunulurken, uygulamanın ilk yıllarında hata riskini ve maliyetleri artırabileceği ve denetçi bağımsızlığını zedeleyebileceği yönünde zıt görüşlerin bulunduğu ifade edilmiştir.

Yaşar (2016), ABD, AB ülkeleri ve Türkiye'deki zorunlu rotasyon düzenlemeleri ile ilgili literatürü değerlendirdiği çalışmasında, zorunlu denetçi rotasyonu üzerine yapılan araştırmaların çoğunun, denetçi isimlerinin kamuya açıklanmadığı ülkelerde gerçekleştirildiğini ve bu durumun önemli bir sınırlama oluşturduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, denetim firması görev süresi dikkate alınarak yapılan çalışmaların da bu kısıtlamayı artırdığına dikkat çekilmiştir. Çalışmada, denetim kalitesini ölçmek için genellikle dolaylı göstergeler (örneğin, ihtiyari tahakkuklar veya kârı etkileme katsayısı) kullanılmasının da bir diğer önemli kısıt olduğu ifade edilmiştir. Bu tür kısıtlamalar nedeniyle, mevcut literatürün, ülkelerin zorunlu denetim firması ve denetçi rotasyonu uygulamalarına yönelik kararlarını destekleyecek yeterli ampirik kanıt sağlayamadığı belirtilmiştir.

Türkiye'deki 2003-2016 dönemine ait 124 imalat sanayi şirketinin verilerini kullanarak gerçekleştirdiği çalışmasında Yalçın (2018/1), zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesine etkisini incelemiştir. Araştırmada, denetim kalitesini ölçmek için ihtiyari tahakkuklar Kothari, Leona ve Wasley Modeli (2005) aracılığıyla tahmin edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, zorunlu denetim firması rotasyonu uygulayan şirketlerin, gönüllü rotasyon uygulayan ya da hiç rotasyon uygulamayan şirketlere kıyasla daha yüksek bir denetim kalitesine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yalçın (2018/2) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, zorunlu denetim firması ve denetçi rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkisini inceleyen literatür araştırmaları ele alınmıştır. İncelenen çalışmaların, zorunlu rotasyonu savunanlar ve karşı çıkanlar olarak iki farklı görüşe ayrıldığı belirtilmiştir. Zorunlu rotasyonu savunanlar, denetçi ile müşteri işletme arasında uzun süreli ilişkilerin denetçi bağımsızlığını olumsuz etkileyeceğini öne sürerken, karşıt görüştekiler, rotasyonun artan maliyetlere yol açacağını ve bilgi birikiminin kaybına neden olacağını savunmuştur. Değerlendirmede, literatürdeki çalışmaların bazı kısıtlamalar içerdiği ifade edilmiştir. Bu kısıtlamalar arasında, çoğu çalışmanın arşiv araştırması niteliğinde olması, zorunlu rotasyonun uygulanmadığı ülkelerde elde edilen bulguların zorunlu rotasyon için genelleştirilmesi, denetim sürelerine dayalı çalışmaların zorunlu rotasyon olarak yorumlanması, denetim kalitesini ölçen göstergelerin tartışmalı olması ve denetim firması rotasyonu ile denetçi rotasyonunun eşdeğer kabul edilmesi gibi noktalar yer almıştır. Sonuç olarak, literatürde zorunlu rotasyonun hangi düzeyde uygulanması gerektiği, maliyetleri, süresi ve etkileri konusunda farklı sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, zorunlu

Tablo 2. Zorunlu Denetim Firması Rotasyonu-Denetim Kalitesi İlişkine Yönelik Ulusal Çalışmalar

Çalışma	**Yıl**	Ülke	**D. Kalitesi Ölçütü**	**Araştırma Bulguları**	
				Önemli Bulunan Bağımsız Değ.	**Rotasyonun Etkisi**
Yalçın	2018/1	Türkiye	İhtiyari tahakkuklar	Faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı, piyasa değeri/defter değeri, satışlardaki değişim, bir önceki yıl zarar etme durumu	Vardır
Özger ve Tuğay	2020	Türkiye	Anket	Yok	Vardır

rotasyonun sağlayacağı faydanın maliyetlerinden daha fazla olduğu yönünde ortak bir görüşe ulaşılamadığı için, bu konuya odaklanan fayda-maliyet analizlerine yönelik daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Özger ve Tuğay (2020), çalışmalarında zorunlu denetim firması ve denetçi rotasyonunun denetçi bağımsızlığı ile denetim kalitesine olan etkilerini incelemiştir. Türkiye örneklemine dayanan araştırmada, denetim firmalarında çalışan denetçilere yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, zorunlu denetim firması ve denetçi rotasyonunun denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, denetçi bağımsızlığının, rotasyon ile denetim kalitesi arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlendiği de belirlenmiştir.

SONUÇ

Bağımsız denetim, sermaye piyasalarında finansal bilgi kullanıcılarının doğru ve güvenilir bilgiye erişimini sağlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu gereklilik, denetçinin bağımsızlığının korunması, yetkinliğinin artırılması ve denetim kalitesinin iyileştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Denetçinin bağımsızlığını ve yetkinliğini desteklediği, dolayısıyla denetim kalitesini artırdığı öne sürülen denetim firması rotasyonu, birçok ülkede uygulanan bir sistemdir. Denetim firması rotasyonu, pratikte hem gönüllü hem de zorunlu şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

Bu çalışmada, zorunlu denetim firması rotasyonunun bağımsız denetim kalitesine etkisine yönelik uluslararası ve ulusal literatürdeki çalışmalar değerlendirilerek özetlenmiştir. Denetim kalitesi üzerine zorunlu denetim firması rotasyonunun etkisini inceleyen çalışmalarda, bu etkinin hem olumlu, hem olumsuz sonuçlar doğurduğu hem de hiç etkisinin olmadığına dair bulgulara ulaşılmıştır. Bu nedenle, zorunlu denetim firması rotasyonunun denetim kalitesine olan etkisi hakkında kesin bir sonuca varılamamıştır. Ayrıca, literatürdeki çalışmaların zorunlu denetim firması rotasyonunun karşıtları ve destekçileri olarak iki farklı görüş etrafında toplandığı görülmüştür. Rotasyon karşıtları, rotasyonun maliyet artışına yol açacağı ve denetçilerin müşteri firmayla ilgili bilgi birikiminin kaybolacağı yönünde argümanlar sunarken, destekçileri ise denetçi ile müşteri işletme arasındaki uzun süreli ilişkilerin menfaat temelli bağlar oluşturduğunu ve bunun denetçi bağımsızlığını zedelediğini öne sürmektedir. Değerlendirme sürecinde, literatürdeki çalışmaların çeşitli kısıtlamalar içerdiği belirlenmiştir. Bu kısıtlamalar arasında, araştırmaların çoğunun arşiv verilerine dayanması, zorunlu rotasyonun uygulanmadığı ülkelerde elde edilen bulguların bu uygulamaya genelleştirilmesi, denetim sürelerini temel alan çalışmaların zorunlu rotasyon olarak yorumlanması, seçilen denetim kalitesi göstergelerinin temsil yeteneğinin tartışmalı olması ve maliyetle ilgili bulguların yalnızca denetimin ilk yıllarını kapsaması gibi unsurlar yer almıştır. Ayrıca, denetim firması rotasyonlarının sorumlu ortak baş denetçi rotasyonları ile eşdeğer kabul edilmesi gibi sorunlar da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, yapılan analizler, zorunlu rotasyonun sağlayacağı faydaların, rotasyondan kaynaklanacak maliyetleri karşılayacak ölçüde olup olmadığı konusunda literatürde ortak bir görüşün

bulunmadığını ortaya koymuştur.

Bu çalışma, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde denetçi bağımsızlığının sağlanması ve denetim kalitesinin iyileştirilmesi açısından zorunlu denetim firması rotasyonunun uygun bir çözüm olup olmadığını değerlendirmesi açısından önemlidir. Böylece, düzenleyici otoriteler ve diğer gelişmekte olan ülkeler, bu konuda karşılaştırmalar yaparak daha bilinçli kararlar alabileceklerdir.

Gelecekte yapılacak çalışmalarda, denetim kalitesi ölçütü olarak Türkiye'deki denetim piyasasında henüz verileri bulunmayan denetim saatleri ve sınırlı sayıda veri toplanabilen işletmenin sürekliliğine dair belirsizlik içeren denetim görüşleri gibi göstergeler kullanılabilir. Bu tür göstergelerle yapılacak analizler, farklı sonuçlara yol açabilir. Özellikle, denetim saatleriyle yapılacak yeni analizler, denetim firması rotasyonunun maliyetleri artıracağı görüşünü savunanlar açısından önemli olacaktır. Ayrıca, imalat sanayi dışındaki sektörleri de kapsayan bir örneklem ile yapılacak analizlerde, denetim kalitesi ile denetim firması rotasyonu arasındaki ilişki hakkında farklı bulgular elde edilebilir.

KAYNAKLAR

Bamber, E. M. ve Bamber, L. S. (2009). Discussion of "mandatory audit partner rotation, audit quality, and market perception: Evidence from Taiwan". *Contemporary Accounting Research, 26*(2), 393–402.

Cameran, M., Francis, J. R., Marra, A. ve Pettinicchio, A. (2015). Are there adverse consequences of mandatory auditor rotation?. Evidence from the Italian experience. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *34*(1), 1-24.

Cameran, M., Prencipe, A. ve Trombetta M. (2016). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *European Accounting Review, 25*(1), 35-58.

Carrera, N., Gomez-Aguilar, N., Humphrey, C. ve Ruiz-Barbadillo, E. (2007). Mandatory audit firm rotation in Spain: A policy that was never applied. *Accounting, Auditing and Accountability Journal, 20*(5), 671-701.

Casterella, J.R. ve Johnston, D. (2013). Can the academic literature contribute to the debate over mandatory audit firm rotation?. *Research in Accounting Regulation 25*, 108–116.

Choi, J., Lim, H. ve Mali, D. (2017). Mandatory audit firm rotation and Big4 effect on audit quality: Evidence from South Korea. *Asian Academy of Management Journal of Accounting & Finance, 13*(1), 1-40.

Dang, L. (2004). *Assessing actual audit quality.* Doctoral Dissertation. Drexel University.

Doğan, A. (2016). Bağımsız denetimde zorunlu rotasyon. *Muhasebe ve Denetim Dünyası, 1*, 1-22.

Ewelt- Knauer, C., Gold, A. ve Pott, C. (2013). Mandatory audit firm rotation: A review of stakeholder perspectives and prior research. *Accounting in Europe, 10*(1), 27–41.

Fathi, E. ve Rashed, A. S. (2021). Exploring the impact of mandatory audit firm rotation on audit quality: An empirical study. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal, 25*(6), 1-18.

Firth, M., Rui, O. M. ve Wu, X. (2012). How the various forms of auditor rotation affect audit quality? Evidence from China. *The International Journal of Accounting, 47*(1), 109-138.

Friedrich, C., Pappert, N. ve Quick, R. (2023). The anticipation of mandatory audit firm rotation and audit quality. *Journal of International Accounting Research*, *22*(1), 59-81.

Harris, K. ve Whisenant, S. (2012). *Mandatory audit rotation: An international investigation.*

Hassanpour, S. (2024). The effectiveness of audit firm rotation on audit quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange using Pearson's linear torque model. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, *15*(1), 343-352.

Jackson, A. B., Moldrich, M. ve Roebuck, P. (2008). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *Managerial Auditing Journal, 23*(5), 420-437.

Kaplan, S. E. ve Mauldin, E. G. (2008). Auditor rotation and the appearance of independence: Evidence from non-professional investors. *Journal of Accounting & Public Policy, 27*(2), 177–192.

Kim, H., Lee, H. ve Lee, J. E. (2015). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *The Journal of Applied Business Research, 31*(3), 1089-1106.

Kingstone, G., Gerald, W., Dzidzai, C., Elizaberth, S., Nyasha, K., Trymore, M. ve Donnelie, M. (2017). Mandatory audit firm rotation and audit quality in Zimbabwe. *Research Journal of Finance and Accounting, 8*(6), 34-41.

Kwon, S. Y., Lim, Y. ve Simnett, R. (2010). *Mandatory audit firm rotation and audit quality: Evidence from the Korean audit market.* Working Paper, Kensington, NSW: University of New South Wales.

Kwon, S. Y., Lim, Y. ve Simnett, R. (2014). The effect of mandatory audit firm rotation on audit quality and audit fees: Empirical evidence from the Korean audit market. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *33*(4), 167-195.

Lantau, M. ve Ertman, P. (2012). *Could mandatory audit firm rotation improve audit quality?*. Thesis (Degree Project in Accounting and Auditing), Lund University School of Economics and Management, Sweden.

Lennox, C. (2007). Auditor tenure and rotation. *Template: Royal A, Font.*

Lennox, C. (2014). Auditor tenure and rotation. In D. Hay, W. R. Knechel & M. Willikens (Eds.), *In The Routledge Companion to Auditing*, Oxon, UK: Routledge.

Özger, S. ve Tuğay, O. (2020). Bağımsız denetimde zorunlu rotasyonun denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesine etkisi ve rotasyon ile denetim kalitesi arasındaki ilişkide denetçi bağımsızlığının aracılık rolü: Bağımsız denetçilerin algılarına yönelik bir araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 87,* 33-52.

Ruiz-Barbadillo, E., Gomez-Aguilar, N. ve Carrera, N. (2009). Does mandatory audit firm rotation enhance auditor independence?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory, 28*(1), 113-135.

Said, K. M. ve Khasharmeh H. A. (2014). Mandatory audit firm rotation and audit costs: A survey of auditing firms in Bahrain. *Journal of Finance and Accounting, 2*(6), 116-128.

Sarbanes Oxley Act (25.07.2002, H.R. 3763). www.soxlaw.com. Erişim tarihi: 16.04.2021.

Sotirios, M. (2014). The effects of mandatory audit firm rotation on audit quality: Evidence from the United States of America. Master Thesis, Erasmus University of Rotterdam, Holland.

Tuan, K. (2015). Bağımsız denetimde rotasyon uygulaması: Sistemin artıları-eksileri üzerine tartışmalar. *The Journal of Academic Social Science, 3*(16), 291-309.

Yalçın, N. (2018/1). Zorunlu denetim firması rotasyonunun bağımsız denetim kalitesine etkisi: Borsa İstanbul'da bir uygulama. Doktora Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

Yalçın, N. (2018/2). Zorunlu rotasyonun bağımsız denetim kalitesi üzerine etkisi: Literatür değerlendirmesi. *Artıbilim: Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(2), 1-21.

Yaşar, A. (2016). Zorunlu bağımsız denetim firması ve sorumlu ortak başdenetçi rotasyonu üzerine uluslararası tartışmalar: Literatür değerlendirmesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 2*(3), 200-231.

YAZAR KATKI ORANI:

1 YAZAR: %50

2. YAZAR: %50